

1941

1949

1951

20 000 COPII DEPORTAȚI

ГРОД МОЛДАВСКОЙ ССР

ОВЛЕНИЕ № 509сс

город Кишинев

О выселении из Молдавской ССР семей кулаков
бывших помещиков и крупных

Rememorarea copilăriei, mărturiile deportaților basarabeni

кулаков, бывших крупных торговцев, всего в количестве
II.342

31 august -

25 septembrie

la Arbor.art.room

I. По

2. П

3. -

4.

5.

6.

7.

8. I

9. П

10. П

II. П

- 340 семей (Приложе

- 263 семьи (Прилож

- 144 семьи (Прилож

- 185 семей (Прило

- 161 семья (Прило

- 100 семей (Прило

- 92 семьи (Прило

- 134 семьи (При

Până la școală erau 4 km și eu, zilnic, la ora șase dimineața, mă porneam pe ger la școală. Singur. Erau friguri mari, drumul era înzăpezit, zăpada de doi metri prin anumite părți și eu mă duceam pe întuneric la școală. Într-una dintre zile, mama a venit la școală să întrebe cum învăț. Eu, de fapt, învățam bine. Și după aceea mama a zis: «Hai să ne fotografiem!». Iată, așa am această fotografie cu mama!

GULAGULBASARBENILOR

REMEMORAREA COPILĂRIEI , MĂRTURIILE DEPORTAȚILOR BASARABENI

În perioada anilor 1940-1941, 1944-1953, pe lângă dramele care au urmat ocupării Basarabiei de către URSS: război, foamete și colectivizare forțată, basarabenii au cunoscut și teroarea deportărilor în Siberia și Kazahstan, înfăptuite de conducerea sovietică sub pretextul înlăturării din societate a persoanelor cu „origini nesănătoase”, mai ales a țăranilor înstăriți, așa-ziii culaci. Astfel, au fost condamnate la deportare „pe vecie” peste 15 000 de familii, dintre care peste 20 000 de copii. Oamenii au fost transportați în vagoane de marfă și plasați în așezări cu regim forțat de reședință. Cei mai mulți dintre deportați au decedat în timpul călătoriei și în primii ani de exil, din cauza condițiilor dure de trai. Munca era extenuantă, iar alimentele puține și raționalizate. Dincolo de tragismul aceluia context istoric, poveștile de viață prezentate în această expoziție dezvăluie „realitățile timpului”, percepțiile și trăirile celor care au îndurat gulagul. Sunt nenumărate episoade ale suferinței: momentul plecării (*ridicării*) și al călătoriei spre „noul cămin”, foametea și gerurile necruțătoare, mersul la școală și învățământul în limba rusă, umilințele, violențele și abuzurile, moartea, în cele din urmă. Iar pe lângă acestea e și timbrul copilăriei, cu credințele și jocurile inerente vârstei.

Colecția de mărturii reunește materiale și cercetări realizate de Muzeul Național de Istorie a Moldovei în parteneriat cu Centrul de Excelență Institutul Pro Memoria al USM, Institutul de Istorie, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți și Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” din Cahul, în perioada 1991-2021.

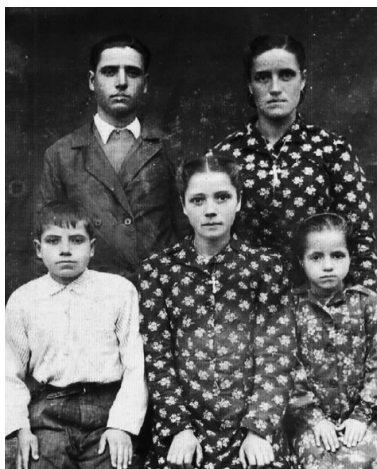
În cadrul expoziției, curatorii Ludmila D. Cojocar, directoarea filialei Muzeului Victimelor Deportărilor și Represiunilor Politice, din cadrul Muzeului Național de Istorie a Moldovei, și Victoria Nagy Vajda, președinta Asociației Arbor, și-au propus să traseze un itinerar al călătoriei dramatice a unor copii și tineri deportați către celălalt capăt al Uniunii Sovietice, considerați de puterea sovietică „dușmani ai poporului” și „elemente periculoase pentru societate”. Colecția de mărturii ia forma unei instalații construite din fotografii și texte cu memorii ale deportaților, încorporate ca niște obiecte de mare preț în vechi casete de bijuterii.

Asociația pentru cultură și arte Arbor și Muzeul Victimelor Deportărilor și Represiunilor Politice (MNIM) prezintă expoziția „Rememorarea copilăriei, mărturiile deportaților basarabeni”, care reînvie emoția unor destine tragice, mărturiile deportaților și ale victimelor regimului totalitar din stânga Prutului, în perioada sovietică.

FEDOSIA BACIU CU COLEGII DE CLASĂ, AKYN-TUGAISK, ȘAULDERSKI, KAZAHSTANUL DE SUD (1950), MNIM

ITINERARUL EXPOZIȚIEI

FII ȘI FIICELE FAMILIEI PASCAL (NADEJDA ÎN RÂNDUL DE JOS), BELAIA RECIKA, IURGINSK, TIUMEN (1952), MNIM

**NADEJDA PASCAL (N. 1941), ORIGINARĂ DIN SATUL DURLEȘTI, CHIȘINĂU
DEPORTATĂ ÎN 1949, ÎMPREUNĂ CU FAMILIA, ÎN REGIUNEA TIUMEN
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”**

[...] Cum arătau vagoanele? Știți, eu atâtea vagoane am văzut în viața mea! Ușile erau așa, mobile. Le închideau cu lacăte, pe dinafară. Țin minte că vagonul avea o fereastră mică. Noi nu știam unde ne duceau! Trenul era lung, ca un șarpe. Ne uitam câteodată, când treceam prin Ucraina, Rusia, să vedem, când treceam pe pod, cum fac copiii, și vedeam că era un tren lung. Iată, mai țin minte Uralul: am trecut prin tunel, era noapte și se vedea prin ferestruică, iar prin tunel era întuneric... Cică, ăștia erau munții. Nu țin minte cum ne hrăneau. Eram speriați, poate de aceea nici nu țin minte. Mi-au șters toată memoria. Și limba mi-am uitat-o. Era bătaie de joc! Am nimerit în robie. Ne-au dus cu forța. Ce fel de mâncare putea să fie acolo?! Ne dădeau drumul să ne ducem la veceu, ne opreau la iaz, bărbații treceau de la deal, iar copiii și femeile, de la vale. Poate cineva reușea să se spele... mâinile, picioarele... nu știu. Ne încărcau, se auzea şuieratul... și iar la drum.

[...] Odată ajunși, cei maturi trebuiau să iasă la muncă în sovhoz, la strâns snopi. Aveau nevoie de mână de lucru. Badea Grigore le-a zis că vor lucra de mâine «pentru că azi suntem desculți...». Cred că s-au descurcat și au cumpărat vechituri de la alții. Poate se vindea ceva pe acolo, dar știu că eu am umblat desculță încă mult. Pe părinți și pe frații mai mari, inclusiv pe Ileana, i-au pus la lucru a doua zi. Eu eram prea mică, rămâneam în baracă și păzeam mantaua tatei... La Belaia Recika lucrau! Norma de lucru era de 10-16 ore. Numai cei mici, care umblau pe sub masă, nu lucrau. Dacă erau copii mici, ei stăteau cu mămica acasă, dar și ea ajuta. Ai noștri erau la încărcat vagoane cu lemn de pădure.

**FAMILIA NEDELCIUC, ORIGINARĂ DIN SATUL DROCHIA, DROCHIA
DEPORTATĂ ÎN 1949, ÎN REGIUNEA KURGAN
MOTIVUL REPRESIUNII: TATĂL ACUZAT DE „COLABORAȚIONISM”**

FAMILIA NEDELCIUC, BATURINO,
ȘADRINSKI, KURGAN (1950),
ARHIVA DE FAMILIE

**EMILIA VATAMAN-RACOVEȚ (N. 1925), ORIGINARĂ DIN COM. CUCONEȘTII NOI, RÂȘCANI
DEPORTATĂ ÎN 1941, ÎMPREUNĂ CU FAMILIA, ÎN REGIUNEA NOVOSIBIRSK
MOTIVUL REPRESIUNII: TATĂL CONDAMNAT PENTRU APARTENENȚĂ LA UN PARTID POLITIC BURGHEZ**

[...] Noi, cei rămași în vagoane, femeii și copiii, am fost duși în raionul Pihtovsk din regiunea Novosibirsk, în adâncul taigalei. La fața locului, am descoperit alți deportați – ruși, ucrainenii, ciuvași – care trăiau deja acolo de 10-20 de ani. În primul an s-a întâmplat să fie secetă. Toată recolta a luat-o statul, iar oamenii n-au primit nimic. Iarna, după o vară atât de grea, oamenii au început să moară de foame. Vremea era aspră, gerurile ajungeau până la minus 50 de grade. Foarte mulți basarabeni s-au prăpădit atunci. Se întâmpla că rudele celor decedați nu erau în stare să-i înmormânteze, pământul era înghețat bocnă. Cadavrele erau puse în tindă, unul peste altul, și doar odată cu sosirea primăverii erau îngropate, și nu în cimitir, ci în gropi unde se păstra hrana pentru animale. Peste 3-4 ani, când oamenii s-au «pus pe picioare», osemintele celor răpuși de foamete și frig au fost adunate și îngropate creștinește.

[...] În timpul verii, eram trimiși la adunat fânul. Îmi amintesc vara anului 1942, a fost o vară foarte ploioasă, am cosit fân în mlaștini, cu picioarele tot timpul în apă. Opincile din coajă de tei erau permanent ude. Într-o zi am simțit o durere în tălpi, de parcă mă furnica. M-am așezat pe o buturugă, m-am descălțat și mi-am văzut tălpile însângerate, pielea fiind găurită de apa alcalinizată până la carne vie. Numai atunci mi-au permis să nu merg la muncă câteva zile. Picioarele rănite mi le-am tratat cu o unsoare, rănilor se acopereau cu o piele subțire, însă cum călcam pe pământ, pielea crăpa din nou și curgea sânge.

**ION SAVIN (N. 1928), ORIGINAR DIN SATUL GROZEȘTI, NISPORENI
DEPORTAT ÎN 1941, ÎN RSS KAZAHĂ
MOTIVUL REPRESIUNII: TATĂL CONDAMNAT PENTRU APARTENENȚĂ LA PNȚ**

[...] Mama era o fire descurcăreță... Așa este! Nu ne-a dat de lângă ea, cum și-au lepădat alții copiii, la casa de copii... Am stat permanent cu ea, nedezlipiți. Din '42 până în '43-'44 ne-a fost foarte greu! Nici n-am crezut că o să scăpăm cu viață. După ce s-a terminat războiul, m-am dus la școală. Însă la școală ne-au predat aceleași materii, aceleași lucruri pe care le învățasem în clasele românești. Am făcut școala în limba kazahă. Am prins repede limba kazahă, am învățat-o cu copiii. Ei vorbeau căzăcește și eu, moldovenește, iar după trei luni știam kazahă. Țin minte și azi cuvinte din kazahă. Vorbeam atât de bine, că nu mă deosebeam de ei și nu credeai că sunt moldovean.

EMILIA VATAMAN-RACOVEȚ ÎMPREUNĂ CU
SOȚUL, APOLINARIE VATAMAN (1954),
MNIM

ION SAVIN (DREAPTA) ÎMPREUNĂ CU
MAMA ȘI FRAȚII SĂI, TEREÑOZEK,
KYZYLORDA, RSS KAZAHĂ (1946), MNIM

GRIGORE ROTARU ÎMPREUNĂ CU MAMA, VERA ROTARU, ÎN ZIUA CÂND A FOST CONdamnATĂ LA ÎNCHISOARE, KRIVOȘEINOE, TOMSK (1949), MNIM

**GRIGORE ROTARU (N. 1935), ORIGINAR DIN SATUL CHETROȘU, DROCHIA
DEPORTAT ÎN 1941, ÎN REGIUNEA TOMSK
MOTIVUL REPRESIUNII: TATĂL CONdamnAT PENTRU APARTENENȚĂ LA PNL ȘI „COLABORAȚIONISM”**

[...] Când eram în clasa a III-a, mama mea lucra la porci. Pentru că a luat urluială de secară și a adus-o acasă, un sac de 17 kg, a fost condamnată la șapte ani jumătate de pușcărie. Sora mea, Mila, de acum murise, avea vreo nouă ani. Eu am rămas singur. Pe mama au judecat-o în 1949, iar eu am asistat la judecată. Cât a durat procesul ne-am făcut chiar un portret, iar mama m-a și hrănit... Pe drumul de întoarcere acasă, am plâns întruna. Femeile din sat mă mângâiau... lată cum a fost.

[...] În 1949 au fost aduși lituanieni. Am primit în gazdă o femeie, Zemeles Emilia, cu fiica ei, Anna. Ea îmi făcea mâncare, ea mă spăla. Am mers la școală până în clasa a V-a. Copiii mi-au zis odată: «*Мама твоя, воровка* - Mama ta e o hoată!» Sufeream din această cauză și n-am reușit să termin cinci clase, mă înrăisem, devenisem «poamă rea», cum se zice, eram un băiat fără părinți, știți cum e. M-au exclus din școală.

SURORILE URECHE: VIRGINIA (STÂNGA), GEORGETA (DREAPTA) ȘI SILVIA (CENTRU), DOLGOVKA, KOSULINSK, KURGAN, MNIM

**SURORILE URECHE, NĂSCUTE ÎN DEPORTARE. FAMILIA URECHE ORIGINARĂ
DIN SATUL OBREJA VECHE, FĂLEȘTI
DEPORTATĂ ÎN 1949, ÎN REGIUNEA KURGAN
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”**

NICOLAE BANAGA, BORODINKA, KURGAN (1952), MNIM
+ CERTIFICAT LUI DE ABSOLVIRE A ȘCOLII PRIMARE (1953), MNIM

**NICOLAE BANAGA (N. 1941), ORIGINAR DIN SATUL MINCENI, REZINA
DEPORTAT ÎN 1949, ÎN REGIUNEA KURGAN
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”**

[...] Eram doi băieți și trei fete din Moldova. Am mâncat atâta bătaie! Veneam deseori plin de sânge acasă, dar de la o vreme îmi ajunsese. Am deschis ușa și, cu o găletușă de lemn, le-am dat o bocăneală. La lecțiile de istorie spuneau: «*Они напали на Советский Союз!* - Au atacat Uniunea Sovietică!». Și copiii prindeau ură pe noi. Nimic mai ușor nu se cuibărește și nu se altoiește în om decât ura! Se adunau câte cinci-șase copii, uneori câte zece, și: «*Бить румынов!* - Bateți-i pe românii!». Și ne înțepau cu penița! Eram eminenți și pentru asta ne urau toți: «*Что, ты самый умный?* - Te crezi cel mai deștept?». Pleosc!

**ELENA CEBAN (CUCOȘ) (N. 1943), ORIGINARĂ DIN COM. PLOP, DONDUȘENI
DEPORTATĂ ÎN 1949, ÎMPREUNĂ CU FAMILIA, ÎN REGIUNEA TIUMEN
MOTIVUL REPRESIUNII: NECUNOSCUȚ**

ȘALUL MAMEI

de Elena Ceban

Șalul mamei este adus din Siberia

Căldura mamei el a păstrat.

Demult este uitată *Империя*,

Secera și ciocanul în istorie au intrat.

Șalul mamei m-a încălzit în Siberia

Nouă ani noi acolo am stat.

Mare era, și puternică, *Империя*

Dar ea, într-o zi, s-a minat.

Șalul mamei de Siberia îmi amintește,

Cu el mama acolo mă învelea.

Mama demult pe lume nu mai este,

Prin vis acum mă-ntâlnesc cu ea.

Chipul drag mi-a rămas în memorie,

Nicicând pe mama n-o voi uita.

Șalul mamei pentru mine e o istorie

Și restul vieții eu șalul-l voi păstra.

Șalul mamei mereu mă încălzește,

Mi se pare că sunt lângă ea.

Șalul de dragostea mamei îmi amintește,

Mereu simt cât de mare a fost ea.

(4 noiembrie 2016)

MĂȚA FĂRĂ NUME, GHENADIE POPESCU

2022

ANIMAȚIE, STOP MOTION, 16'
STUDIO IMPACT-PLUSE

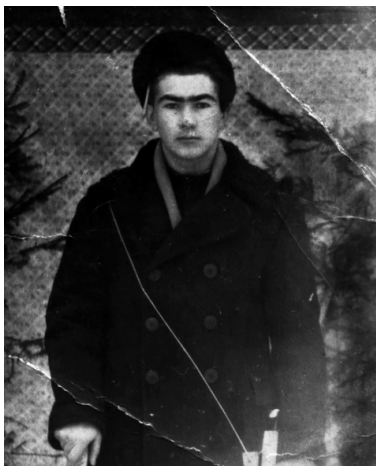
**ELENA CUCOȘ (ÎN STÂNGA ÎNVĂȚĂTOAREI)
CU COLEGII DIN CL. I, KARASULSKI, IȘIM,
TIUMEN (1952), MNIM**

GULAGUL BASARABENILOR, RAMONA IACOB

2022

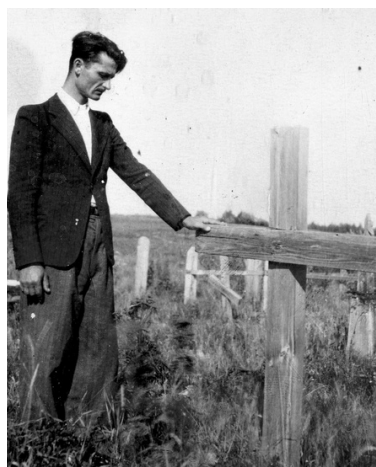
PRINT, MARKER PE HÂRTIE, 120 X 230 CM

TUDOR COCIU, OMSK, MNIM
+ ION ȘI CATINCA COCIU CU FIUL TUDOR
(PRIMUL DIN DREAPTA), DEMIANOVKA,
TIUMEN (1950), MNIM

**TUDOR COCIU (N. 1930), ORIGINAR DIN ORAȘUL HÂNCEȘTI
DEPORTAT ÎN 1949, ÎMPREUNĂ CU FAMILIA, ÎN REGIUNEA TIUMEN
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”**

[...] Pe la 3 de noapte a venit un detașament de ostași ruși, însoțit de un căpitan și de președintele sovietului sătesc. Ne-au spus că suntem «ridicați» și ne-au ordonat să urcăm în mașină. Președintele sovietului sătesc striga la noi să urcăm mai repede. Am încercat să intru în casă să-mi iau un palton sau vreo haină, dar am fost îmbrâncit și bătut de soldații ruși..., ei ziceau că vreau să dau foc la casă. După câteva săptămâni de drum, fără apă și fără mâncare, am ajuns în regiunea Omsk. După trei zile, ne-au obligat să ieșim la lucru: tata, la tăiat pădure, mama, la făcut curățenie prin barăci, iar eu, la cărat lemne. Condițiile de trai erau îngrozitoare, eram câte patru familii într-o baracă. Chinuiți și flămânzi, ne adunam seara și nu ne săturam de plâns. Eram mereu cu gândul acasă. Cea mai mare frică ne cuprindea atunci când veneau la apel și ne spuneau să ne luăm gândul de la Moldova. Nu aveam nicio speranță că vom putea să ne întoarcem vreodată.

ALEXANDRU PRIPA LA MORMÂNTUL MAMEI
DIN SIBERIA (1956), MNIM

**ALEXANDRU PRIPA (N. 1922), ORIGINAR DIN SATUL PELINIA, BĂLȚI
DEPORTAT ÎN 1941, ÎMPREUNĂ CU FAMILIA, ÎN REGIUNEA TOMSK
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”**

[...] Ne-au dus cu trenul două săptămâni până la Novosibirsk. Acolo am fost imbarcați pe șleperi și duși pe râul Obi spre nord, încă două săptămâni, la Narym, raionul Pudino, unde și-au găsit moartea peste 80% din basarabenii deportați. Acolo am fost puși la muncă fizică grea, fiind lipsiți de cele mai elementare condiții de viață. În prima iarnă au murit aproape toți copiii mici și bătrânii. Mulți dintre cei răpuși de foame și frig nici n-au fost înmormântați, nu avea cine să le sape mormântul în pământul înghețat. Îi duceau în pădure și-i acopereau cu zăpadă, cadavrele erau mâncate de ciori și de animalele sălbatice. Primăvara, cei rămași în viață adunau oasele și le îngropau.

[...] În vara anului 1944, în luna august, când mama nu mai putea merge fiind hămesită de foame, eu am fost trimis la treierat mazăre, în colhozul «Iromov», din satul Jarovoj. La amiază, am dat fuga acasă să o văd pe mama și să-i duc pe ascuns un buzunar de mazăre... La poartă am fost oprit de comandantul Nor din NKVD, m-a arestat, m-a dus la cârmuire, m-a pus să deșert mazărea din buzunar și au cântărit 800 grame. M-au dus sub amenințarea pistolului, desculț și-n zdrențe, și m-au întemnițat în închisoarea din Pudino. Acolo am fost anchetat și mi-au dat doi ani de închisoare, conform articolului «52» punctul G: «За хищение государственного имущества - Pentru delapidarea proprietății statului». M-au dus într-un lagăr de concentrare, în localitatea Ceremușka, unde am pus la muncă silnică la o uzină militară – căram cu spatele metal pentru obuze. De la muncă grea și foame, am ajuns să nu mai pot merge, complet sleit de puteri. Cântăream 46 kg la o înălțime de 180 cm.

**COPIII FAMILIEI NASTAS, ORIGINARI DIN COMUNA VĂLENI, VULCĂNEȘTI
DEPORTAȚI ÎN 1941, ÎN REGIUNEA AKMOLINSK
MOTIVUL REPRESIUNII: NECUNOSCUTE**

**COPIII LUI GAVRIIL NASTAS, PRIGORODNY,
ȘORTANDINSKI, AKMOLINSK (1946), MNIM**

**VERA COVRICOVA (N. 1936), ORIGINARĂ DIN SATUL CONGAZ, COMRAT
DEPORTATĂ ÎN 1941 ÎN KAZAHSTANUL DE SUD
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”**

**VERA COVRICOVA CU PRIETENELE SALE,
KARAKUL, ȘAULDERSKI, KAZAHSTANUL DE
SUD (ANII 1940), MNIM**

**FAMILIA CIOBANU, ORIGINARĂ DIN ORAȘUL CĂUȘENI
DEPORTATĂ ÎN 1949, ÎN REGIUNEA KURGAN
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”**

**ION ȘI ZENOVIA CIOBANU ÎMPREUNĂ CU
COPIII, FERMA NR. 1, YALANSKI, KURGAN
(1949), MNIM**

**EMIL RUSU (N. 1944), ORIGINAR DIN SATUL PLOP, DONDUȘENI
DEPORTAT ÎN 1949, ÎN REGIUNEA TIUMEN
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”**

[...] După patru clase primare, mama și-a dorit să fac studii mai bune și, folosindu-se de faptul că la Strehnino trăia mătușa Alexandra, m-a dat la școala nr. 134 din Ișim. De la Strehnino până la Ișim erau patru kilometri și eu, zilnic, la ora șase dimineața, mă porneam pe frig, pe ger la școală. Singur. Nu știu cum am rezistat și n-am căzut undeva pe drumurile acelea. Erau friguri mari, drumul era înzăpezit, zăpada de doi metri prin anumite părți și eu mă duceam pe întuneric la școală, nu înțeleg cum de nu-mi era frică. Pe timp de noapte, numai becul de pe stâlp lumina și se vedeau în zare fulgii cum se așezau. Într-una dintre zile, mama a venit la școală să întrebe cum învăț eu. Eu, de fapt, învățam bine. Și după aceea mama a zis: «Hai să ne fotografiem!».

Iată, așa am această fotografie cu mama!

**EMIL RUSU ÎMPREUNĂ CU MAMA, VERA
RUSU, IȘIM, TIUMEN (1955), MNIM**
**+ EMIL RUSU (RÂNDUL DOI, PRIMUL DIN
STÂNGA) CU COLEGII DIN CLASA III-A,
PERVOPESIANOVSK, IȘIM, TIUMEN (1952),
MNIM**

NINA RADU ÎN CLASA A III-A (RÂNDUL DE JOS, PRIMA DIN DREAPTA), ALĂTURI DE COLEGI ȘI DE ÎNVĂȚĂTORUL ALEXANDR FILIPOVICI, ALMENEVO, KURGAN (1952), MNIM

**NINA RADU (N. 1942), ORIGINARĂ DIN COMUNA PLOP-ȘTIUBEI, CĂUȘENI
DEPORTATĂ ÎN 1949, ÎN REGIUNEA KURGAN
MOTIVUL REPRESIUNII: TATĂL ACUZAT DE „COLABORAȚIONISM”**

[...] În Siberia nu am avut jocuri, iar copiii de acolo nici nu știau de jocurile noastre. Erau copii puțini, care erau mai mari, care erau mai mititei... Dar eu tăceam mai tot timpul. Mă dădeam deoparte și-i priveam cum se joacă, ce vorbesc, nu mă amestecam. La Kurgan am mers în clasa întâi. Am învățat într-o clasă cu rușii. Mă împăcam cu ei când și cum. Ei vorbeau toți rusește, iar eu moldovenește, nu le știam limba. Mi-a fost greu, dar am învățat. Învățător ne-a fost Alexandr Filipovici. De dimineață învățau cei mai mari, după amiază învățau cei mai mititei. Părinții ne trimiteau la școală să învățăm. Mereu ne spuneau așa: «Fiți mintoși, ascultați și învățați. Dacă o să învățați, o să aveți și posibilitate să trăiți bine! Dacă n-o să fiți mintoși și n-o să învățați, apoi să nu vă plângeți de nimeni...».

[...] La școală nu ne lăsau să credem în Dumnezeu. Țin minte ca-n ziua de azi cum Alexandr Filipovici ne-a întrebat: «Cine crede în Dumnezeu?» S-au găsit doi-trei copii să-i răspundă și mă întreabă și pe mine: «Dar tu, Nina?». La care eu zic: «Eu am crezut, cred și am să cred!». El mă întreabă: «De ce crezi în Dumnezeu?», «Dar cum să nu cred? Cine a creat soarele, ziua, luna, pământul? Toate sunt de la Dumnezeu!». «Dar de unde știi mata?», «De unde știu? De la părinți am aflat, de la buneii. Ei nouă ne-au spus să credem, să nu ne lăsăm de Dumnezeu...» Acolo biserică nu era. Era doar una tătarească, la 14 km. În acea biserică a fost botezată sora mea Zina, au înregistrat-o, chiar dacă noi eram ortodocși.

ANA GANGALIUC (RÂNDUL IV, A DOUA STÂNGA) ÎMPREUNĂ CU COLEGI DE ȘCOALĂ, SOV. PIONER, MAKUȘENSKI, KURGAN (1950), MNIM

**ANA CHIRIAC (GANGALIUC) (N. 1942), ORIGINARĂ DIN SATUL SCHINENI, SOROCA
DEPORTATĂ CU MAMA ÎN 1949, ÎN REGIUNEA KURGAN
MOTIVUL REPRESIUNII: NECUNOSCUȚ**

CONSTANTIN ȘI ACULINA CUCULESCU CU CELE PATRU FIICE, IRKUTSK, MNIM

**CONSTANTIN ȘI ACULINA CUCULESCU, ORIGINARI DIN COMUNA VATICI, ORHEI
DEPORTAȚI ÎN 1949, ÎN REGIUNEA IRKUTSK
MOTIVUL REPRESIUNII: TATĂL ACUZAT DE „COLABORAȚIONISM”**

**DUMITRU BAGRIN (N. 1947), ORIGINAR DIN SATUL LĂRGUȚA, CANTEMIR
DEPORTAT ÎN 1949, ÎN RASS BURJAT-MONGOLĂ
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”**

[...] Munceau tata, fratele mai mare, bădița Gheorghe, și încă o soră, Marghioala. Mama muncea la grădiniță, spăla rufe. Ceilalți mergeam la școală. De fapt, din șapte copii, câți eram cu părinții în deportare, doi au fost trimiși cu cei maturi la muncă, patru eram de școală sau mai mici, iar fratele născut în 1953 era mic de tot. Deci doi – la muncă, patru – la școală, și unul mic de tot – acasă. Tata cu fratele Gheorghe și sora Maria au lucrat la tăiat pădure. La muncă se duceau de luni pentru o săptămână. Lucrau în pădure, unde și dormeau, în barăci. Fratele mai mare era motorist, sora lucra cu joagărul, curăța copacii tăiați de crengi.

[...] Din anii copilăriei de-atunci îmi aduc aminte drumul spre școală, joaca cu copiii și anotimpurile de acolo. Vara era caldă, dar scurtă. Iarna, mai lungă și cu geruri de minus 40 de grade. Ne duceam la școală la minus 40 de grade, iar școala era într-un sat vecin, la 3-4 kilometri depărtare. Tot drumul ne zbenguiam, cum fac copiii... Iarna era fără vânt! Era o iarnă uscată, nici nu observai că îngheți. Putea să-ți spună cineva: «freacă-ți nasul că ți-i alb, poate să înghețe!» Într-adevăr, pe neobservate îți degerau nasul, urechile, chiar și mâinile.

**RAISA PALADI-PITUȘCAN (N. 1939), ORIGINARĂ DIN COM. MICLEUȘENI, NISPORENI
DEPORTATĂ ÎN 1949, ÎN REGIUNEA IRKUTSK
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”**

[...] La orfelinat, în Kultuk, am stat din septembrie până primăvara, un an de zile. De acolo m-au adus acasă. Se vede că mama se ducea la comandant și se ruga să-i înapoieze copiii de la orfelinat. M-au adus acasă, țin minte ca acum. Când am ajuns în Lagărul 115, gardurile de-acum erau luate, am văzut o femeie afară, cu un fel de plasă pe cap, ca să n-o muște musculițele și țânțarii. Eu am recunoscut-o, era mama. M-am repezit și am început a striga: «Mama! Mama!». Ea s-a întors și a zis: «Săraca copilă... A cui o fi oare?». Eu m-am repezit și am cuprins-o, atunci și-a dat seama: «Asta-i Răița mea!». Așa am rămas eu cu mama. Apoi i-au adus înapoi și pe frații mei, pe rând, pe Gheorghe și pe Serghei.

**FEDOSIA BACIU (N. 1949), NĂSCUTĂ ÎN DEPORTARE ÎN FAMILIA BACIU,
ORIGINARĂ DIN COMUNA CENAC, CIMIȘLIA
DEPORTAȚI ÎN 1941, ÎN KAZAHSTANUL DE SUD
MOTIVUL REPRESIUNII: CAUZE POLITICE**

DUMITRU BAGRIN (STÂNGA) CU ALȚI
3 COPII AI FAMILIEI BAGRIN,
HASURTA, HORINSKI, RASS BURJAT-
MONGOLĂ (1951), MNIM

+ COPII FAMILIEI NICOLAE ȘI ELENA
BAGRIN, HASURTA, HORINSKI,
RASS BURJAT-MONGOLĂ (1951), MNIM

ECATERINA PALADI CU COPIII EI, RAISA,
GHEORGHE ȘI SERGIU, KM NR. 115,
CIUNSKII, IRKUTSK, (1951), MNIM

FEDOSIA BACIU CU COLEGII DE CLASĂ,
AKYN-TUGAISK, ȘAULDESKI,
KAZAHSTANUL DE SUD (1950), MNIM

ANTONINA GALEȚCHI ALĂTURI DE MAMA ȘI SORA MAI MARE, ÎN PRAGUL CASEI DIN DONDUȘENI (1941), MNIM

ANTONINA GRECU (GALEȚCHI) (N. 1935), ORIGINARĂ DIN COM. DONDUȘENI, SOROCA DEPORTATĂ ÎN 1941, ÎN REGIUNEA NOVOSIBIRSK
MOTIVUL REPRESIUNII: TATĂL, FOST DEPUTAT AL SFATULUI ȚĂRII

[...] Au violat-o pe sora mea. A violat-o un bătrân. O moldoveancă, Ileana, cine-o fi fost, că tot de prin Dondușeni era, stătea la un bătrân și m-au luat pe mine și pe Mila să stăm cu ea. Ziua a plecat și seara n-a mai venit, și am rămas numai eu cu soră-mea.

Și iată, bătrânul acela a violat-o pe sora mea. Eu pe urmă mi-am dat seama, că atunci, mă rog, eram un copil. O auzeam că plânge: «Ой, больно! Ой, больно! - Mă doare, mă doare!» Plângea! Dar... ce era să facă? Pe urmă am aflat că a fost la spital, o fi dus-o, eu nu știu... O fi fost, poate, și gravidă, cine știe? A fost violată. Avea 15-16 ani atunci și mergea la muncă. N-am discutat pe tema aceasta, eram un copilăș de șapte ani. Pe urmă am ajuns la orfelinat și n-am mai vorbit despre așa teme. Din cauza asta ea a avut o viață nefericită. Și azi mi-e incomod să vorbesc despre cele întâmplate atunci cu sora mea... Dar este important să se cunoască cât am suferit noi, copiii celor deportați, copiii rămași orfani acolo.

TATIANA IVAȘCO CU FIICA LIUSEA, SVERDLOVSK (1955), MNIM

TATIANA IVAȘCO (N. 1926), ORIGINARĂ DIN COMUNA GLINJENI, FĂLEȘTI
MOTIVUL REPRESIUNII: CONDMNATĂ ÎN 1945 LA 10 ANI DE DETENȚIE, ÎN REGIUNEA SVERDLOVSK

PAVEL CUROȘ (RÂNDUL DE SUS, AL TREILEA DIN STÂNGA) CU COLEGII DE ȘCOALĂ, KIROVKA, MAKUȘINO, KURGAN (1951), MNIM

+ PAVEL CUROȘ ÎMPREUNĂ CU COLEGII LA STRÂNSUL RECOLTEI DIN COLHOZ, ȘADRINSK, KURGAN (1955), MNIM

PAVEL CUROȘ (N. 1935), ORIGINAR DIN COMUNA ȘEPTELICI, SOROCA DEPORTAT ÎN 1949, ÎN REGIUNEA KURGAN
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”

[...] În Siberia părinții ne trimiteau la școală, eram dornici de carte. Frații mai mari s-au oprit la studiile făcute în Moldova. Însă eu și surorile mai mici am continuat învățătura. Erau puțini copii în școală. Cei din clasa a II-a învățau cu cei dintr-a IV-a, iar cei din clasa a III-a cu cei din clasa I-a. În clase, pe pereți, erau portretele lui Stalin și ale scriitorilor clasici ruși. Hărți în școală nu erau, că era mare sărăcie atunci.

[...] În clasele mai mari am fost comsomolist. Mi-a plăcut să învăț istoria. La ore știam pe de rost date cronologice, detalii. Povesteam rusește, încâlceam limba, spuneam cuvinte stâlcite, toată clasa râdea de mine. Înțelegeți, copiii deportaților se simțeau altfel decât ceilalți copii. Noi consideram tot timpul că suntem datori să facem ceva (extraordinar), pe când ceilalți copii se simțeau liberi. Noi, copiii deportaților, sufletește eram deprimați, mereu ni se spunea că una sau alta nu se poate. Cel mai tare ne temeam de miliție, de KGB. Eram ținuți sub pază, nu neapărat sub țeava puștilor, dar nu putea nimeni să plece din localitate fără învoire. Ne temeam și de foame, și de jivinele din pădure, dar frica cea mare erau kaghebiștii. Pentru orice eram amenințați cu închisoarea. Asta ne-a intrat în cap.

**DUMITRU DONEA (N. 1943), ORIGINAR DIN COMUNA TARACLIA DE SALCIE, CAHUL
DEPORTAT ÎN 1949, ÎN ȚINUTUL ALTAI
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”**

[...] Iarna toți copiii eram cu schiurile, cu sania. Era omățul foarte mare. Vara mergeam la pescuit, la scăldat. Bătaii sau răfuieli între copii erau mai tot timpul, am fost mai mult bătut decât băteam... Cum te prindea unul striga: «Ура! Я поймал врага народа! - Ura, am prins un dușman al poporului!». Altul spunea: «Бей врага народа! - Bate-l pe dușmanul poporului!». Și mă băteau, mă băteau până când vedeau cum îmi curgea sângele sau îmi striveau nasul sau buza. Pe urmă cu fratele Ion am început să prindem câte unul, câte unul, și-i luam la bătaie. Țin minte cum l-am bătut pe unul mai mult de frică... Îl prinsesem mai aproape de casă, l-am bătut și pe urmă fuga în casă... A doua zi el vine și mă strigă la poartă. Mă gândeam că și-a adus banda și așteapta doar să ies și să mă bată. Eu: «Что тебе надо? - Ce-i?». «Давай, выходи... Давай больше не будем драться. Давай будем дружить! - Hai, ieși... Să nu ne mai batem. Să ne împrietenim!». Și așa ne-am împrietenit. Pe ruși trebuia mai întâi să-i bați și pe urmă se împrieteneau cu tine.

**TEODOSIA COZMIN (N. 1938), ORIGINARĂ DIN SATUL BOBULEȘTI, FLOREȘTI
DEPORTATĂ ÎN 1949, ÎN RASS IAKUTĂ
MOTIVUL REPRESIUNII: TATĂL ACUZAT DE „COLABORAȚIONISM”**

**EUGEN CANDU (N. 1943), ORIGINAR DIN COMUNA MINGIR, HÂNCEȘTI
DEPORTAT ÎN 1949, ÎN REGIUNEA TIUMEN
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”**

[...] La Barașki am făcut clasele a II-a, a III-a, a IV-a. Ce să țin minte de acolo? Pâinea o aduceau din alt sat, dădeau pâinea cu gramele. Era o pâine așa de neagră și cleioasă: o strângeai în mână și nu se mai desfăcea! Știți, mi-a rămas din copilărie gustul acela de pâine neagră. Noi, copiii, așteptam când venea pâinea; vânzătoarea știa și atunci când tăia pâinea ne mai lăsa o bucățică pe care noi, copiii, o mâncam până ajungeam acasă.

[...] La Sosnovka ne jucam «de-a războiul», «de-a muschetarii». Meșteream pistoale: le tăiam din scânduri, le vopseam. Mai era o joacă interesantă când alegeai un băț așa drept, curățat de coajă, lăsați să înghețe apa pe el și îl aruncați în zăpadă... și apoi îl căutați! Astea erau jocurile din copilăria mea. Noi, copiii, ne mai ocupam cu prinsul iepurilor în capcane: legai capcana de un brăduț, veneai dimineața și îl găseai înghețat bocnă. Majoritatea copiilor eram cu prinsul iepurilor.

FAMILIA DONEA, VERHONUISK,
BYSTROISTOKSKII, ȚINUTUL ALTAI (1955),
MNIM

TEODOSIA COZMIN ȘI LIDIA COBĂLAȘ,
BLAGOVEȘCENSK, AMUR (1953), MNIM

EUGEN CANDU (AL 2-LEA DIN DREAPTA) CU
COLEGII DIN CL. A IV-A, SOSNOVKA,
IURGINSK, TIUMEN (1953), MNIM

+ EUGEN CANDU (AL 3-LEA DIN DREAPTA,
ÎN FAȚĂ) CU COLEGII DIN CL. A III-A,
SOSNOVKA, IURGINSK, TIUMEN (1952),
MNIM

ȘTEFAN ROTARU ÎMPREUNĂ CU SORA VALENTINA, KUIA, IRKUTSK, (ANII 1950), MNIM

**ȘTEFAN ROTARU (N. 1946), ORIGINAR DIN SATUL PELINIA, BĂLȚI DEPORTAT ÎN 1949, ÎN REGIUNEA IRKUTSK
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”**

[...] Pe vremurile celea Pavlik Morozov era un erou pentru mine. Știu că mai târziu s-a aflat despre el că a fost trădător, că și-a trădat părinții, dar pentru mine el era atunci erou. De ce? Pentru că așa era scris în carte!

[...] Morozov, Matrosov, Gastello... – probabil că nici nu știți cine a fost Gastello – toți aceștia erau pentru mine eroi pentru că am crescut cu ei. Toate duceau spre aceste idealuri. Așa a fost propaganda atunci, propaganda Uniunii Sovietice. Cine erau ei cu adevărat am aflat mai târziu. Am aflat că fapta lui Matrosov nu era fără precedent, că au fost vreo trei cazuri cu așa fapte eroice. Am aflat și despre Morozov, că și-a trădat părintele și, dacă stai și te gândești bine, nu a fost o faptă tocmai bună să-ți torni părintele. Las' să fi fost tata culac, dar era tatăl lui! Azi mă uit altfel la lucrurile astea.

VASILINA NICULA (A DOUA DIN DREAPTA) ÎMPREUNĂ CU PRIETENELE SALE, CANYȘ, TUROCEAK, ALTAI (1951), MNIM

**VASILINA NICULA (N. 1935), ORIGINARĂ DIN COMUNA CÂȘLIȚA-PRUT, VULCĂNEȘTI DEPORTATĂ ÎN 1949, ÎN ȚINUTUL ALTAI
MOTIVUL REPRESIUNII: TATĂL ACUZAT DE „COLABORAȚIONISM”**

VIORICA ROTARU ÎMPREUNĂ CU MEMBRII FAMILIEI, IURKOVO, BELOZERKA, KURGAN (1954), MNIM

**VIORICA ILAȘCIUC (ROTARU) (N. 1938), ORIGINARĂ DIN SATUL ALUNIȘ, RÂȘCANI DEPORTATĂ ÎN 1949, ÎN REGIUNEA KURGAN
MOTIVUL REPRESIUNII: FAMILIE DE „CHIABURI”**

[...] Îmi amintesc când a murit Stalin. Am să mor și am să țin minte. Învățătoarea a pus radioul deasupra ușii și a zis: «Când o să cânte imnul, să știți că o să-l îngroape pe Stalin, acesta-i conducătorul nostru...». Da' eu, când cânta marșul de înmormântare, zic: «Bată-l pustiul! Cum m-a adus pe mine în Siberia, numai eu știu...» și încep a boci. Învățătoarea vine și mă bate pe umăr: «*Вот молодец! Благодарность!* – Foarte bine! Mulțumesc! Ceilalți nu plâng, da' tu plângi...». Ea nu știa de ce plâng eu! Eu plângeam că m-a adus Stalin acolo, dar ei aveau o jale mare că le murise conducătorul. M-au lăudat că am plâns, da' eu de jalea mea plângeam.

Un proiect realizat de Asociația pentru cultură și arte Arbor, în parteneriat cu Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Centrul de Excelență Institutul Pro Memoria al Universității de stat din Moldova și Ambasada Republicii Moldova în România. Cu sprijinul Complexului Muzeal în Aer Liber Memoria Victimelor Represiunilor Politice din satul Mereni, al familiei Elenei Ceban, al artistei Ramona Iacob și al companiilor Moldcargo, Kodex Fine Art Prints and Frames și Oscar Print.

ARBOR.ART.ROOM

STR. TRANSILVANIEI, NR. 11, SECTOR 1, BUCUREȘTI

CONTACT@ARBORINSTITUTE.EU | WWW.ARBORINSTITUTE.EU

EXPOZIȚIE: REMEMORAREA COPILĂRIEI. MĂRTURIILE DEPORTAȚILOR BASARABENI

CURATORI: LUDMILA D. COJOCARU ȘI VICTORIA NAGY VAJDA

VERNISAJ: 31.08.2022, ORELE 16:00 – 21:00

PERIOADĂ DE VIZITARE: 01.09.2022 – 25.09.2022

12:00 – 18:00 | LUNI, MARȚI ÎNCHIS

BUCUREȘTI, 2022